

Причини й умови здійснення кримінальних правопорушень, учинених шляхом рейдерського захоплення

Андрій Євтушенко

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня, кафедра криміналістики, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого Міністерства освіти і науки України, м. Харків, Україна, e-mail: antutu14@gmail.com

Виокремлено та проаналізовано основні причини й умови, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень шляхом рейдерського захоплення.

Ключові слова: кримінальні правопорушення, учинені шляхом рейдерського захоплення; рейдерство; обстановка вчинення рейдерського захоплення.

Causes and Conditions of Criminal Offenses Committed by Raider Capture

Andriy Yevtushenko

The publication identifies and analyzes the main reasons and conditions that contribute to the commission of criminal offenses through raider capture.

Keywords: criminal offenses committed by raiding; raiding; circumstances of committing raiding.

Збільшенню кількості рейдерського захоплення на сучасному етапі сприяють відсутність розвиненої економічної та авторитетної судової системи, а також високий рівень корупції у сфері службової та правоохоронної діяльності й низька правова культура. Поширенню рейдерства сприяють також інші обставини. Україна — це держава, яка, по-перше, має перехідну економіку і, по-друге, останні десятиліття перебуває у стані реформи не в кожній сфері. Як наслідок слабо функціонують ринкові інститути, насамперед інститут власності й підприємництва. Багато підприємств не мають чистої та прозорої історії приватизації, розглядаються як нелегітимні, мають поганий імідж. Не додає стабільності та структура власності, за якої контрольний пакет цільової компанії належить керівництву. Систематично порушуються права акціонерів,

не виплачуються дивіденди меншості акціонерам. Рівень підприємницької культури залишається низьким, ведеться «чорна» бухгалтерія, відсутні корпоративна політика й етика. Підприємства працюють в умовах слабого конкурентного середовища, погано розвиненого фондового ринку. Безумовно, усе це є сприятливими умовами для рейдерського перерозподілу власності.

Значну роль у поширенні рейдерства в Україні відіграє корупція в державних органах. Корумпованість окремо взятих службових і посадових осіб (чиновників) призводить до того, що рейдерів зовсім не обов'язково дотримувати законодавства. Так, ми певною мірою погоджуємося з думкою, що успішність рейдерської атаки залежить від корумпованого судді, який без зайвих проблем забезпечить потрібне рішення або ухвалу.

Вивчення юридичної літератури з окресленої проблематики дає змогу виокремити позицію Т. І. Сабецької, яка слушно зазначає, що сьогодні процеси рейдерських захоплень стають більш свідомими, організованими та масовими, що пояснюється такими чинниками:

- 1) недосконалістю і неоднозначністю тлумачення чинного корпоративного законодавства, а також відсутністю спеціального закону про рейдерство, що дає змогу рейдерам уникати відповідальності за вчинені протиправні дії;
- 2) нестабільністю політичної ситуації;
- 3) недосконалістю вітчизняної судової системи, високою корупційністю органів державної виконавчої та судової влади, а також залученням до рейдерства правоохоронних органів або ж їхньою бездіяльністю;
- 4) перерозподілом власності між фінансово-промисловими групами;
- 5) недоліками корпоративного управління, низьким рівнем корпоративної культури на підприємстві, надто складними структурами компаній, помилки в оформленні засновницьких документів й прав власності на активи, порушеннями прав акціонерів і невиплатою дивідендів, непрозорістю діяльності підприємства;
- 6) імпортом негативного іноземного досвіду із реалізації рейдерських технологій, а також

формуванням рейдерських команд і капіталів [1, с. 343].

Достатньо розгорнуту позицію щодо цього має З. Б. Живко, пояснюючи причини впливу рейдерства на рівень економічної безпеки підприємств і складність здійснення ефективної протидії йому дією таких чинників:

- 1) недосконалість ринкових інструментів перерозподілу власності, які застосовують сьогодні в Україні;
- 2) незаконна приватизація суб'єктів підприємницької діяльності;
- 3) нечітка й непрозора система реєстрації прав власності, порушення різноманітними формальними й неформальними групами прав та інтересів інших суб'єктів економіки;
- 4) відсутність повноцінного правового та прозорого ринку купівлі / продажу бізнесу;
- 5) відсутність або недостатня розробленість нормативно-правової бази, яка регламентувала б порядок діяльності на ринку корпоративного контролю;
- 6) висока корупційність органів державної влади України, до повноважень яких належить вироблення дієвого механізму протидії порушенням обумовленого порядку діяльності на ринку корпоративного контролю;
- 7) відсутність профільних державних інституцій, які ефективно захищали б права власника на ринку корпоративного контролю;
- 8) недосконалість судової влади (на нашу думку, саме судова

влада має бути найважливішим інструментом захисту економіки від рейдерів);

- 9) експансія з-за кордону спеціальних корпоративних технологій, які стимулюють бездіяльність української влади у сфері протидії рейдерству й боротьби із цим суспільно-негативним явищем;
- 10) низький рівень правової культури населення та правовий нігілізм у суб'єктів економічної діяльності й у представників органів державної влади України [2, с. 233—234].

Аналіз причин, окреслених вище, дав нам змогу виокремити найбільш вагомі, на нашу думку, причини, що сприяють учиненню рейдерського захоплення в Україні:

- 1) отримання можливості легалізації незаконних угод через механізми «добросовісного набувача» і судові процедури;
- 2) наявність у країні великого резерву висококваліфікованих фахівців (економістів, ауди-

торів, юристів, PR-технологів та ін.), зокрема, готових отримати дохід нелегально або навіть кримінальним шляхом;

- 3) відсутність у законодавстві визначення рейдерства як кримінального явища;
- 4) наявність корупційних зв'язків злочинців (рейдерів) із державними чиновниками. Так, трапляються випадки, що особи, відповідальні за дотримання закону під час укладання таких угод та обізнані із різними слабкими місцями потенційного об'єкта захоплення, є саме тими особами, що виступають або в ролі замовника, або в ролі покровителя незаконних дій;
- 5) недосконалість кримінального й корпоративного законодавств (наприклад, щодо ведення реєстру власників іменних цінних паперів) із протидії рейдерству. Недостатня розробленість практики страхування підприємницьких ризиків.

Перелік джерел посилання

1. Сабецька Т. І. Механізми протидії рейдерству як складова формування стратегії економічної безпеки підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 8. С. 341—348. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/60.pdf (дата звернення: 28.03.2025).
2. Живко З. Б. Економічна безпека підприємства: сутність, механізми забезпечення та управління : монографія. Львів, 2012. 256 с.